

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертаційне дослідження
Кононенко Кирила Олексійовича
«Психологічні особливості смислової кризи особистості та її
подолання»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 053 "Психологія"

Актуальність теми дослідження "Психологічні особливості смислової кризи особистості та її подолання", проведене Кононенко Кирилом Олексійовичем, є актуальним через необхідність пошуку нових способів адаптації до криз і сильного стресу, що виникають в умовах підвищеної нестабільності сучасного світу. Особливої гостроти набуває проблема пошуку сенсу життя у зв'язку з воєнним станом в Україні та його численними наслідками (економічними, соціальними, психологічними тощо), що актуалізує дослідження структури особистості, яка переживає смислову кризу, спричинену травматичними подіями. Таким чином, питання подолання цієї кризи є надзвичайно важливим.

У зв'язку з воєнними діями в Україні волонтери, які активно допомагають як військовим так й цивільним, все частіше стикаються з психологічними та фізичними травмами. З огляду на можливі ускладнення в процесах їхньої адаптації до нових викликів, які кожного дня виникають у їх діяльності, існує високий ризик посилення їх психологічної травматизації. Вивчення цієї проблеми має значущість як для теорії, так й для практики, оскільки сприяє розумінню та запобіганню виникненню широкого спектру психічних розладів, до яких відносяться емоційне вигорання, тривожність, депресія, суїцидальні думки та інше серед волонтерів. Отже, результати представленого дослідження можуть бути корисними для аналізу психологічного стану волонтерів і механізмів їхньої адаптації з метою

розробки ефективних методів психологічної допомоги, спрямованих на покращення їх емоційного стану, психічного здоров'я та психологічного благополуччя.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація є частиною науково-дослідної роботи кафедри диференціальної і спеціальної психології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова під назвою «Дослідження психологічного здоров'я особистості: сапоцентричний підхід» (номер державної реєстрації НДР: 0122U000260). Тему дисертації було затверджено Вченою радою університету (Протокол №5 від 24 листопада 2020 року).

Практичне значення дослідження полягає в тому, що отримані результати можливо застосувати у психологічному консультуванні та роботі з особистістю в екстремальних життєвих ситуаціях в умовах невизначеності та ризику. Результати дослідження можуть бути використані в лекціях, семінарах і практичних заняттях з метою психоедукації населення України щодо розширення спектру адаптивних стратегій для подолання викликів сьогодення. Вони можуть стати корисними для розробки програм тренінгів та реабілітації осіб, які переживають стрес та психоемоційне навантаження в умовах сьогодення.

Наукова новизна отриманих результатів дисертаційного дослідження полягає в наступному:

- концептуалізовано та емпірично досліджено феномен «сміслової кризи особистості та її подолання».

- систематизовано та уточнено визначення поняття «сміслова криза особистості» як складного психологічного стану, що виникає внаслідок неможливості реалізації ціннісно-сміслових орієнтацій і характеризується підвищеною екзистенційною тривогою, зниженою життєстійкістю та негативним впливом стресу на структуру особистості.

- розроблено модель «сміслової кризи особистості та її подолання» на прикладі волонтерів, що включає підсистеми: «Екзистенційна тривога»,

«Життєстійкість особистості», «Ціннісно-сміслові орієнтації», «Структура особистості» та «Соціально-демографічні показники».

- встановлено, що активнішу участь у волонтерській діяльності беруть жінки середнього віку з вищою освітою та досвідом волонтерства від 1 місяця до 1 року.

- показано, що найвищий рівень екзистенційної тривоги проявляється у "страху смерті" та "страху втрати сенсу", подолання яких відбувається через поглиблене усвідомлення волонтерами значущості своєї діяльності в умовах війни.

- продемонстровано, що волонтери характеризуються високою стійкістю, що проявляється у їхній здатності трансформувати кризові ситуації завдяки особистим ціннісно-смісловим орієнтаціям, таким як цілепокладання, альтруїзм, відчуття сенсу та усвідомлення результатів своєї діяльності.

- виявлено, що найнижчий рівень екзистенційної тривоги пов'язаний зі "страхом втрати ідентичності", що може свідчити про потенційне зміцнення особистісної ідентичності внаслідок волонтерської діяльності.

- доведено, що волонтерська діяльність сприяє формуванню у особистості відчуття сенсу життя, зміцненню соціальних зв'язків, розвитку навичок подолання труднощів та підвищенню адаптації до кризових ситуацій.

- виявлено, що досліджувані, які переживають смислову кризу, стикаються з високим рівнем екзистенційної тривоги (включаючи страх смерті та втрату сенсу життя), зниженням життєстійкості та відчуття контролю, слабким відчуттям мети життя, низькою задоволеністю його результатами, емоційною нестабільністю та відчуттям відокремленості.

- встановлено, що досліджувані, у яких не виявлено смислової кризи, характеризуються високим рівнем психологічної стійкості, сильним відчуттям контролю над життєвими подіями, високим рівнем адаптації, психологічної стійкості та залученості до життя, а також чіткими цінностями та орієнтирами.

- визначено, що досліджувані з верифікованою смисловою кризою (основна група) використовують копінг-стратегії «Самозвинувачення» та «Відстороненість», тоді як досліджувані без верифікованої смислової кризи (контрольна група) - копінг-стратегії «Фокусування на позитиві», «Рішення проблеми» та «Аналіз проблеми».

Ступінь обґрунтованості положень і висновків дослідження.

Дисертація Кононенка К.О. містить обґрунтовані та логічно побудовані твердження та висновки. Мета та завдання дослідження, сформульовані у вступі, були реалізовані завдяки комплексному підходу, що поєднує загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Робота базується на широкому спектрі наукових джерел, включаючи праці як українських, так і зарубіжних вчених. Це підтверджує наукову новизну та завершеність дисертаційного дослідження. Дисертаційна робота Кононенка К.О. є результатом самостійних досліджень здобувача і не містить ознак порушення норм академічної доброчесності.

В цілому, потрібно відмітити достатньо високий науковий рівень представленої роботи, але варто звернути увагу на деякі зауваження:

1. У дисертаційному дослідженні акцент зроблено на існуючих копінг-стратегіях волонтерів, але у подальших перспективах автор може зосередити свою увагу на адаптивних та дезадаптивних копінг-стратегіях, тобто дослідити їх ефективність у різних фазах стресового впливу та їхній взаємодії з іншими психологічними феноменами, які підвищують адаптивний потенціал особистості.

2. Порівняння особливостей переживання смислової кризи та її подолання особистістю в різних соціальних контекстах може збагатити розуміння універсальних та культурно-специфічних аспектів цього явища.

3. Дисертація згадує травматичні події як фактор, що сприяє виникненню смислової кризи у особистості, але у подальших дослідженнях має сенс зробити класифікацію травматичних подій саме в умовах війни в

Україні, а також дослідити інтенсивність їх впливу на особистість в контексті переживання смислової кризи.

Зазначені зауваження носять характер побажань і не знижують загальної позитивної оцінки наукового дослідження.

Дисертація Кононенко Кирила Олексійовича «Психологічні особливості смислової кризи особистості та її подолання» є завершеною науковою працею. За актуальністю, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням отриманих результатів, обґрунтованістю наукових висновків, їх достовірністю, якістю оформлення відповідає вимогам нормативних актів щодо дисертацій, зокрема «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44 зі змінами внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 року та №502 від 19.05.2023 року, а її автор Кононенко Кирило Олексійович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія.

Рецензент

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри диференціальної і
спеціальної психології
Одеського національного
університету імені І.І. Мечникова

Г.Ш. Коваль

ОСОБИСТИЙ ПІДПИС ПІДТВЕРДЖУЮ
Перший проректор ОНУ ім. І.І.Мечникова

Майя НІКОЛАЄВА

герблю 20 25 р.